

№ 143

**Додаткове свідчення Володимира Чехівського
від 12 жовтня 1929 р.**

1929 р. 12/Х. Я, нижчепідписаний, показав:

1. На запитання, що знаю про Юрія ЖЕВЧЕНКА відповідаю. Вперше я побачив ЖЕВЧЕНКА на зібранні Кирило-Методієвського братства в Києві 1918 р. весною. Він виступав з палкою промовою за відродження української церкви. Тоді я з ним і познайомився. Він був в військових священником. Освіту одержав, як він казав, в Одеській семінарії. Того ж року я стрівав ЖЕВЧЕНКА в церковній комісії національного союзу. Я був посланий до нац[іонального] союзу ЦК УСДРП з метою використувати союз в боротьбі проти влади гетьмана. ЖЕВЧЕНКА послано до союзу, здається, Кирило-Метод[ієвським] братством. В церковній комісії намічались заходи до визволення церкви від стародержавних гнобительських форм керівництва в церкві; ухвалено було і відповідну до потреб відродження церкви резолюцію. В роботі комісії ЖЕВЧЕНКО приймав активну участь. 1919 р. і стрівав ЖЕВЧЕНКА на зібраннях Кирило-Методієвського братства в Кам'янці. Він енергійно працював в братстві; обстоюючи за цілковитою відміною і усуненням з церковного життя напластувань стародержавних елементів.

1921 р. в Києві я довідався, що ЖЕВЧЕНКО був настоятелем в Андріївській парафії, а потім пішов священствувати на Сквирщину. В роботі собору 1921 р. ЖЕВЧЕНКО приймав активну участь. На соборі ж його було обрано на єпископа. Пізніше його настановлено на єпископа Сквирського. Наприкінці 1922 р. ЖЕВЧЕНКА підчас його приїзду на великі збори ВПЦР до Києва було взято під арешт. Він потім казав, що арешт його зв'язаний був з домашніми обставинами його життя, що мали місце, коли він був настоятелем в Андріївській парафії.

Після звільнення ЖЕВЧЕНКО продовжував своє служіння на Сквирщині. 1924 р. Сквирська парафія закликала мітр. В. ЛИПКІВСЬКОГО й мене на храмове свято. Церковне оточення у Сквирі відзначалося відсутністю інтелегентських сил. В час перерви від богослуження до від'їзду мітр. В. ЛИПКІВСЬКОГО, єп. Ю. ЖЕВЧЕНКО й мене закликав на трапезу до себе голова парох[вільної] ради КОВАЛЕНКО; там були розмови про стан Сквирської парохвії. Приблизно наприкінці 1925 р. ЖЕВЧЕНКО перейшов до Полтави. Раніш його кандидатуру виставляли в Катеринославі /тодішньому/, там виникла боротьба за кандидатуру і залишився попередній єпископ М. ПИВОВАРІВ. На питання, чи я радив ЖЕВЧЕНКУ відправити панихиду по Іванові Франкові з поминанням Петлюри, відповідаю. Твердо знаю, що я не давав поради ЖЕВЧЕНКОВІ поминати Петлюру ні голосно, ні тихо на панахиді по Ів[анові] Франкові з приводу десятиріччя смерти Ів[ана] Франка. Не прига-

дую, чи казав я про мою думку, що церква не припускає прилюдної панахиди по Петлюрі, бо він не був церковним діячем, але церква не забороняє молитись за нього, як і за кожного грішного християнина, приватно, індивідуально.

1926 р. в червні Полтавська парахвія закликала мітроп. В. ЛИПКІВСЬКОГО і мене на урочисту відправу. Підчас перебування нашого в Полтаві, розмови торкались тодішнього стану ВПЦР і церкви. Невдача делегації, відмовлення її ходатаюванню від державного уряду викликало пригнічений настрій. Мітр. В. ЛИПКІВСЬКОГО, еп. Ю. ЖЕВЧЕНКА і мене закликав до себе відомий церковний діяч, член великих зборів ВПЦР К[остянтин] Ів[анович] ТОВКАЧ. У ТОВКАЧА був ще хтось з місцевих діячів. Прізвищ їх я не знав. Там також велись розмови про безвихідний стан ВПЦР. Думка у ТОВКАЧА була одна. ВПЦР повинна йти у відставку, повинна скласти свої уповноваження, а справи передати ієрархії. Я казав про хибні кроки ВПЦР. Мітр. В. ЛИПКІВСЬКИЙ висловлювався за вичікування. ЖЕВЧЕНКО сподівався, що саме церква виявить ініціативу. В другій половині 1926 р. і в 1927 р. ЖЕВЧЕНКО приймав активну участь в унормуванні церковного життя. Останній час я не стрівався з Ю. ЖЕВЧЕНКОМ так, щоб мати розмову. Цього року весною, зустрівши його в Соф[ійському] соборі, закликав до себе. Він заходив, але я не був дома. До характеристики політичного обличчя ЖЕВЧЕНКА знаю такі риси: в проповідях часами він виявляв сентиментальний український патріотизм, в приватних розмовах, наскільки мені відомо, не припускав нічого некоректного до державної влади; цілковито погоджувався і підтримував в церкві заходи державного уряду в справі унормування з державного боку життя укр[аїнської] авт[окефальної] прав[ославної] церкви.

2. На запитання, чи відомо мені про гроші, що їх в 1919 р. одержали М. МОРОЗ і В. ЛИПКІВСЬКИЙ в Кам'янці, показую: Порф[ірій] ГОРДОВСЬКИЙ, що після амністії повернувся з-за кордону 1923 р., оповідав мені що він знає від інтернованих в Польщі урядовців УНР про те, що М. МОРОЗ перебуваючи в Кам'янці в осени 1919 р. одержав доручення в справі постачання провіанту війську і гроші на те доручення в той час, коли справу постачання відали Аркадій СТЕПАНЕНКО і СТАСЮК і що, виїзжаючи з Кам'янця М. МОРОЗ не розраховувався у витраті грошей і не дав відчиту. Про одержання грошей ЛИПКІВСЬКИМ ГОРДОВСЬКИЙ мені нічого не оповідав. Здається, і Гр. ВОВКУШЕВСЬКИЙ казав мені про гроші, що одержав МОРОЗ в Кам'янці. Не пригадую, що саме оповідав ВОВКУШЕВСЬКИЙ.

На запитання про моє перебування в Житомирі 1925 р. показую. В Житомир мене закликала Окр[угова] Жит[омирська] Ц[ерковна] Рада для участі в Окр[уговому] церк[овному] Соборі як, експерта в богословській науці. М. ХОМИЧЕВСЬКИЙ був представником ВПЦР на соборі. Собор, головним чином, віддавав свої засідання організаційній справі. З доповідів представників парахвій виявилось, що в боротьбі за парахвії часами вживаються доводи

націоналістичного характеру, а не церковного. У вільний час від засідань собору я з ХОМИЧЕВСЬКИМ відвідав місцевого діяча АБРАМОВИЧА, викладача місцевого ВУЗ'у. Він розпитував про стан церковної справи, висловлював думку, що соборна висвята багатьох, людей традиції, відверне від укр[аїнської] авт[окефальної] прав[ославної] церкви і що антирелігійна пропаганда відколе від церкви інтелігенцію, за винятком невеликої частини. Заходив я з ХОМИЧЕВСЬКИМ ще до якоїсь родини, але у мене в уяві не залишилось про те завітання нічого значного. Завязі яких будь дальших стосунків від того вітання до Житомиру у мене не сталося.

4. Запитання про мої стосунки з арх. Й. ОКСІЮКОМ відповідаю. Знаю Й. ОКСІЮКА з 1918 р. Він, скінчивши курс наук, здається в Хо[л]мській семінарії, одержав вищу освіту в Київ[ській духовній] Академії. З 1918 р. він професорував на богословському факультеті Кам'янського університету. В 1919 р. я стрів його, приймаючи участь в комісії при факультеті, що перекладала св. письмо на укр[аїнську] мову. Він працював і в Кирило-Методієвському братстві. Кам'янецька церква обрала його на єпископську катедру. Після постановлення на єпископство Кам'янець-Подільське, Й. ОКСІЮК виявив в церковному проповідництві і церковній богослужбовій діяльності велику енергію.

1922 р. його одночасно з деякими професорами Кам'янець[ь-Подільського] університету було вислано з Кам'янця. Після часового перебування в Харкові ОКСІЮК перейшов до Лубень, де церква обрала його на єпископську кафедру. Там він залишався до останнього часу і недавно перейшов до Полтави. Здається, 1905 р., я на заклик Лубен[ської] парахвії відвідав її в день храмового свята. Був тоді у арх. Йос[ипа] ОКСІЮКА. Розмови торкалися церковного життя; зв'язків, або розмов громадського значення під час завітання до Лубен я не мав. Тільки випадкова зустріч з давнім моїм другом перенесла з церковної сфери в громадську. Я на вулиці зустрів Якова ЗАГОРОДНЬОГО. З ним я був знайомий з 1908 р. по Одесі. До 1929 р. він належав до партії рос[ійських] соціал-революціонерів]. Під впливом тов. ШЛІХТЕРА він 1919 р. перейшов в партію КП(б)У. Виїжджаючи з Києва в січні 1919 р. я його залишив на своїй квартирі і з того часу не знав, що з їм. Зустрівши його в Лубнах я на його заклик зайшов до нього. Там ми обмінялися оповіданнями, що з нами було за 6 років, а потім вступили в дискусію з релігійного питання. Я вийшов від нього з тяжким почуттям, що релігія мене відділила і від Якова ЗАГОРОДНЬОГО, мого близького і дорогого друга, за час з 1908 р. до 1919 р.

Знаю ОКСІЮКА більше по його промовах. В його промовах я ніколи не відчував націоналістичних тенденцій. Він в проповідях — суворий послідовник церковної християнської науки. На соборі 1927 р. виставлено було його кандидатуру на митрополіта, але він, на підставі своїх персональних переживань, що їх занотовано і в протоколі, категорично відмовився. Я не виставляв

його кандидатури, знаючи його настрої. З приводу його кандидатури я чув від когось, від кого згадати не можу, що Ів[ан] ОГІЄНКО, колишній ректор Кам'янецького Університету, що зараз перебуває у Варшаві, в закордонній пресі писав про кандидатуру ОКСЮКА вже після наради 1926 р., що винесла осуд вчинкам мітр. В. ЛИПКІВСЬКОГО, ОГІЄНКО висловлював думку, що коли мітр. В. ЛИПКІВСЬКИЙ не зможе залишитись на мітрополітанстві, то його з успіхом замінити може ОКСЮК, який з боку богословської ерудиції стоїть вище за ЛИПКІВСЬКОГО і як людина лояльна і тактовна не викликати, як ЛИПКІВСЬКИЙ, утруднень в стосунках з державною Владою, ОГІЄНКО писав про ОКСЮКА, як знаного йому професора богослов[ського] факультету Кам'янецького університету. За ОКСЮКОМ я визнаю і в приватних стосунках певну лояльність. Мої приватні розмови на взагалі рідких побаченнях з ОКСЮКОМ не виходили за коло суто церковних справ.

5. На питання, чи давав я раду кому небудь з єпископів відправити поминання Петлюри на панихиді по Ів. Франкові з приводу десятиліття смерті останнього, відповідаю. Твердо знаю, що я нікому з єпископів не давав поради поминати Петлюру в тій чи іншій формі, як і на панихиді по Ів. Франкові. Не пригадую, щоб я говорив кому небудь з єпископів і про те, що, на мою думку, церква не повинна служити прилюдної панихиди по Петлюрі, бо він не був церковним діячем, і разом з тим, що церква не забороняє приватно, індивідуально молитись за Петлюру, як і за кожного грішного християнина.

Володимир Чехівський

ДОПИТАВ: /Джавахов/

*ГДА СБ України, ф. 6, спр. № 67098, т. 46, арк. 27–32.
Оригінал. Машинопис.*

№ 144

Протокол допиту Володимира Чехівського від 18 жовтня 1929 р.

1929 р. Х–18, я, нижчепідписаний, показав:

1. Про характер зібрання у К. Ів. ТОВКАЧА в червні 1926 р. в Полтаві, свідчу додатково. Як я показав раніш, в свідченні про Ю. ЖЕВЧЕНКА, я і мітр. В. ЛИПКІВСЬКИЙ прибули в Полтаву на заклик соборної парахвії для участі в урочистій відправі.

Відомий церковний діяч К. ТОВКАЧ закликав мітр. В. ЛИПКІВСЬКОГО, еп. Ю. ЖЕВЧЕНКА і мене до себе на вечерю. Ми прибули. На вечері були ще один чи два з місцевих діячів, фамілій їх я не знав, Вертаючись від К. ТОВКАЧА я питаю прізвища тих, хто був, мені їх назвав Ю. ЖЕВЧЕНКО, але я не занотував їх і зараз не пригадую. Чи був один з них ЩЕПОТЬСВ з твердістю не пригадую.